

дослідження вказує на специфіку асоціативного мислення представників черкаського регіону, більшість прізвиськ жителів села мотивовані апелюваннями з національним колоритом. Специфіка прізвиськ відображена у звичаях, традиціях українського народу, у манері говорити, одягатися, поведінці, способі існування й господарювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. Аномалия и язык (к проблеме языковой картины мира) / Н. Д. Арутюнова // Вопросы языкознания. – 1987. – № 3. – С. 3–19.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
3. Лозко Г. С. Українське народознавство / Г. С. Лозко. – К. : Зодіак-ЕКО, 1995. – 368 с.
4. Лучик В. Про нові напрями української ономастики / В. Лучик // Філологічні дослідження // Режим доступу : www.ekmair.ukma.kiev.ua/bit
5. Марочкіна О. Відапеллятивні імена та пізніші індивідуальні прізвиська в основах прізвищ Розточчя / О. Марочкіна // Режим доступу : litmisto.org.ua/?p=7805.
6. Масенко Л. Т. Українські імена і прізвища / Л. Т. Масенко. – К. : Знання, 1990. – 48 с.
7. Наулко В. І. Культура і побут населення України / В. І. Наулко. – К. : Либідь, 1993. – 288 с.
8. Огієнко І. Дохристиянські вірування українського народу / І. Огієнко. – К. : Наукова думка, 1992. – 421 с.
9. Сенік Г. В. Прізвиська Одещини / Г. В. Сенік // Записки з ономастики : зб. наук. праць. – Вип. 12. – Одеса : Астропринт, 2009 – С. 20–30.
10. Сухомлин І. Д. Питання антропоніміки в українській мові / І. Д. Сухомлин. – Дніпропетровськ, 1975. – 100 с.
11. Федотова Н. М. Сучасні прізвиська Луганщини: когнітивна прагматика творення тексту оніма / Н. М. Федотова : дис. канд. філол. наук спец.: 10.02.01 – українська мова. – К., 2008. – 18 с.
12. Худаш М. Л. З історії української антропонімії / М. Л. Худаш. – К. : Наукова думка, 1977. – 236 с.
13. Чабаненко В. А. Прізвиська Нижньої Наддніпрянщини : Словник / В. А. Чабаненко. – Запоріжжя : Запорізький національний університет. – Вип. 5, 2005. – 493 с.
14. Чучка П. Слов'янські особові імена українців: історико-етимологічний словник / П. Чучка. – Ужгород : Ліра, 2011. – 428 с.

У статті проаналізовано регіональні прізвиська як відображення ментальності українського народу; виокремлено родинно-сімейні та індивідуально-особисті оніми; досліджено відапеллятивні назви, мотивовані національно маркованими компонентами.

Ключові слова: прізвисько, онім, відапеллятивні назви, родинно-сімейні прізвиська, індивідуально-особисті прізвиська, національна специфіка прізвиськ.

The article analyzed the regional nicknames as a reflection of the mentality of the Ukrainian people; singled family and individual personal onymes; investigated appellative names motivated by nationally marked components.

Key words: nickname, onym, appellative names, family nicknames, individual and personal nicknames, national specific features of nicknames.

Тетяна Мислива
(Київ)

УДК 811.161.2'373

СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АНТРОПОНІМІВ У ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ

Літературно-художня ономастика (ЛХО) як окрема галузь ономастики виокремилася у другій пол. ХХ ст. Зокрема стилістичні функції онімів у мові художніх творів досліджували Л. Белей, Н. Васильєва, І. Дегтярьова, Ю. Карпенко, Н. Фролов; співвідношення ономастикону поетичного та реального, системність поетичної ономастики та її роль у художньому тексті – С. Зінін, В. Михайлов, Г. Силаєва, О. Фоякова; поетику власних імен – Л. Андрієва, Е. Магазаник, В. Кухаренко, А. Фомін, Л. Щетинін; процеси номінації – Г. Бичик, М. Голомідова, В. Калинкін, М. Карпенко, М. Рут, А. Суперанська та ін.

Сучасний етап лінгвістичних досліджень характеризується слабким інтересом науковців щодо вивчення власних назв (ВН) у прозовій мові загалом і зокрема – сучасних українських письменниць. Є лише поодинокі мовознавчі студії, серед яких – наукова розвідка З. Бакум, що розглядає антропоніми у художніх творах Марії Матіос [1].

Ономастика «репрезентує національну самобутність українців, їхню історію, а відтак має неабияку практичну значущість, є одним із ефективних засобів, який сприяє розвитку соціокультурної компетенції читача» [1, с. 197]. Г. Бичик обґрунтовує важливість вивчення системи ВН у художньому творі, наголошуючи, що вони становлять невід’ємну лексичну категорію тексту, разом з іншими мовними засобами «реалізують авторську концепцію світобачення, сприяють побудові художнього образу» [3, с. 339].

Солідаризуючись з думкою лінгвістів про те, що сучасний стан української ЛХО «виявляє гостру потребу збору, систематизації численних українських літературно-художніх антропонімів (ЛХА), різнобічного вивчення їх функціонально-стилістичних можливостей, ... з’ясуванні ролі ЛХА у процесі становлення національної антропосистеми та національної літературної мови» [2, с. 3], уважаємо дослідження антропонімів у художніх текстах питанням *актуальним*.

Мета нашого дослідження – упорядкувати антропомоделі, які представлені у прозовій мові сучасних письменниць, розкрити їхній семантико-стилістичний потенціал. Досягнення мети передбачає виконання таких завдань:

- 1) запропонувати класифікацію антропомоделей;
- 2) охарактеризувати семантичне наповнення антропонімів;
- 3) визначити стилістичні функції антропомоделей у прозових текстах.

В україністиці традиційним є визначення *ВН, онімів* (від грец. *опота* – ім’я, назва [9, с. 276]): «індивідуальні найменування осіб і предметів. Вони виділяють окремі предмети з ряду однорідних, на відміну від загальних назв (апелятивів), які об’єднують, узагальнюють предмети, дають їм спільну назву. Серед власних назв виділяють особові імена людей» [9, с. 55] *антропоніми* (від грец. *antropos* – людина та *опота* – ім’я, назва [9, с. 15]), що включають *особове ім’я, ім’я по батькові, прізвище, прізвисько, псевдонім* [9, с. 15].

Органічна властивість ВН – безпосереднє виконання власне номінативної функції. Проте у прозовій мові вона завуальовується замкненістю онімичної системи літературного контексту, що призводить до втрати свого провідного значення. На думку М. Карпенко, перше місце займає стилістика [5], яка репрезентує велику кількість функцій ВН, що досить виразно поділяються на інформаційну та емоційну групи [6, с. 281]. Так, О. Сколозdra зауважує, що ВН персонажів, окрім власне номінативної функції, також «характеризують денотатів, разом з іншими одиницями відображають творче мислення письменника, багатство його мови, особливості стилю» [8, с. 355].

Виокремлюють різні антропомоделі.

І. *Антропомодель «ім’я»* як особиста назви людини, що дається їй при народженні. Ця антропомодель активна в усіх творах представниць жіночої прози. Українські авторки найчастіше обирають імена, які співзвучні з сучасністю, для того аби створити чи передати реальність часового простору. Прикладом цього можуть слугувати чоловічі імена, використані у художньому доробку Є. Кононенко: *Андрій, Віктор, Володимир, Микола, Олег, Петро, Сергій, Юрій, Ярослав* та жіночі: *Антоніна, Дарина, Ірина, Лариса, Майя, Мар’яна, Ніна, Олеся, Світлана, Тамара, Тетяна*. Наприклад: *Весілля Тетяни і Олега* *призначили на червень, після диплома (ЄК); Марія* *теребила кінчики цвітастого фартуха, дивлячись собі під ноги (ММ)*.

Слід зауважити, що авторки надзвичайно ретельно добирають ВН для своїх героїв, що додає особливого увиразнення образам літературного твору. Т. Зарівна для повісті «Дівчинка з черешні» використовує жіноче ім’я Соломія (походить від імені відомої християнки з Біблії Саломеї, що означає «світла» (євр.)), яку лагідно називає Соломійкою, ілюструючи особисту симпатію до своєї героїні. Письменниця у романі «Полювання на птахів небесних», описуючи зраду першого чоловіка матері головної героїні Андріяни з іншою жінкою, обирає

для коханки ім'я Таміла, а саме: – *Гарний чоловік – не твій чоловік... Я себе у дзеркалі теж бачила – ми були гарною парою. А через два дні сусідка прийшла позичити троячку, і я, беручи гроші з його вихідного піджака, знайшла листа від коханки, донині пам'ятаю ім'я – Таміла. «Та-мила», тамта мила, інша мила, – вчепилося в мої мізки. Доки прийшов із служби, мене вже не було* (СМ). Глумачення імені детально подано в тексті: ім'я складається з двох частин – «та» (інша) і «мила», прикметно вказуючи на чужу, сторонню людину.

Різновидом цієї антропомоделі є «маловживане ім'я». Специфічність творчої манери М. Матіос та Т. Зарівної виявляється у використанні імен, які на сьогодні належать до маловживаних, а саме: *Амбросій, Ананій, Василина, Гаврило, Гафія, Давид, Йоська, Калина, Кирило, Маковій, Мидора, Одарка, Оксена, Оксентій, Орест, Параска, Прокіп, Северина, Степан, Танасій, Тараска, Федора, Химка, Хівря, Хризонт, Яков* (ММ); *Ася, Дарко, Калина, Кирило, Левко, Миросько, Мотрона, Степан, Стефця, Фана, Федь, Фридзь, Янтох* (ТЗ). Авторки послуговуються цією антропомоделлю для точного відтворення історичної доби, в якій розгортаються події твору, чи демонструє своє, авторське, шанобливе ставлення, або ставлення героїв твору до минулого свого народу.

II. Антропомодель «прізвище, ім'я + ім'я по батькові». Повне називання героя зазвичай не є типовим для прозової мови, проте нечисленні ілюстрації такого найменування підкреслюють певну офіційність чи серйозність ситуації. Наприклад: *Найперше, спалила документ із райсобезу, який повідомляв-нагадував про те, що вона, громадянка Рибачук Марія Тодорівна, може оформити свого сина – інваліда першої групи з дитинства Рибачука Христофора Христофоровича – в будинок-інтернат для інвалідів за такою-то адресою* (ММ); *Вони вийшли в пошарпаний кабінет, його посадили, він підписав папери, що він, Олександр Богданович Чекачук ... у присутності ... стверджує ... що загинула ... є Мар'яною Миколаївною Хрипович ... о Господи!* (ЄК).

III. Антропомодель «ім'я + прізвище». Для конкретизації авторки послуговуються цим різновидом антропомоделі, в якому позицію першого компонента займає як повне чоловіче чи жіноче ім'я, так і розмовний варіант. Наприклад: *Втім, чому Юра Підгубний побіг за Мар'яною Хрипович, шукачі істини Олександр Риженко і Лариса Лавриненко знати не можуть, та й не так це важливо* (ЄК).

IV. Антропомодель «варіанти імен – деривати». Вагоме місце в іменному словотворі належить творенню похідних варіантів імен – дериватів – героїв художніх творів, зокрема здрібніло-пестливих, які можуть однаковою мірою називати будь-якого героя – чи то малу дитину, чи молодого хлопця або дівчину, чи дорослу людину: *Андрійчик, Богданчик, Василько, Дмитрик, Іванко, Павлушка, Петрусько, Славчик, Юрасик; Анастасьюшка, Василинка, Васютка, Гальочка, Калинко, Ларисонька, Марічка, Маринька, Одокійка, Парасочко, Пісьхеюшка, Фільо*. Наприклад: *Андрійчик – Василене коко* (ММ); – *Які гроші, Ларисонько! Ми з вами давні колеги* (ЄК). Словотворчі афікси -к-, -ик-, -чик-, -сик-, -очк-, -ушк-, -юшк- у жіночих і чоловічих іменах увиразнюють лагідно-пестливі міжособистісні стосунки між героями.

Для прозових творів специфічною ознакою є функціонування синонімічних рядів зменшено-пестливих форм чоловічих і жіночих імен.

У повісті М. Матіос «Мама Маріца – дружина Христофора Колумба» складне ім'я Христофор-Богдан знаходить яскраве синонімічне відображення у мовленні матері, як-от: *Тепер Маріца називала його тільки Богданчиком, Данчиком, Богдасиком, Сясиком, Богдасем, Бубочкою, Бунчиком ...* (ММ).

С. Майданська ілюструє нанизування синонімічних варіантів чоловічого імені Юрій: *Юрко – Юрась – Юрасик – в одному реченні, тим самим змальовуючи глибоку батьківську любов до сина, а також приязнь, симпатію авторки*. Наприклад: *Старенькі також нічого не розпитували ... тільки, посідавши рядком, слухали, слухали, слухали про свого Юрка, Юрася, Юрасика ... Так і не розповів їм про Регіну. Не встиг...* (СМ).

Деривати, маючи різне стилістичне наповнення, можуть передавати як позитивну, так і негативну оцінку: *Валька, Ванька, Лінка, Манька, Маруха, Мілька, Нінка, Танька, Томка*.

Наприклад: *А Васька був слюсарем-сантехніком від ЖЕКу на їхній ділянці. То типовий радянський алкоголік-інтелігент (ЄК); А потім Анатолій приїздив з Альошею до Києва, бо Танька була п'яна і не могла супроводжувати сина (ЄК).* Отже, пейоративне забарвлення чоловічих і жіночих імен, яке найчастіше граматично виражається словотворчим афіксом -к-, увиразнює негативне ставлення до героя чи несприйнятливі риси його характеру.

Додаткову ознаку героя – позитивну чи негативну – у художніх творах часто маніфестують ад'єктиви з певним стилістично-емоційним забарвленням. Наприклад: – *Професор, ви не ту трапку взяли! Скільки раз вам казали – трапка для плити висить на гвозді, а ця для посуду! – не заспокоювалася горласта Зінька (ЄК); Маленька вертка Надя, що сиділа завжди на задній парті, дрібненько посміювалася і вічно щось списувала ... (ТЗ).* Так, ад'єктиви *горласта* в антропомоделі «горласта Зінька», *маленька вертка* в антропомоделі «маленька вертка Надя» увиразнюють поведінку героя, його манеру спілкування чи рису характеру героїв твору.

V. *Антропомодель «ім'я + ім'я по батькові».* Називання того чи того героя за іменем та іменем по батькові зазвичай зумовлюється шанобливим ставленням до адресата. Наприклад: *Так, я можу плакати, бо я на хірургічному столі, я вже майже під безжальним ножем свого приятеля В'ячеслава (Боже, як він по батькові, Боже ...), ага Олександровича, В'ячеслава Олександровича (ММ).* Часом така антропомодель указує на вікові особливості героя, як-от: *Матінка Лариси Майя Гаврилівна з онуком Ярославом сиділи на кухні, пили чай і обговорювали причини загибелі Мар'яни Хрипович (ЄК), або на соціальний статус, наприклад: Марія Василівна, директорка Новожахівської школи мистецтв, зустрічає їх, запрошує в кімнати для гостей (ЄК).*

Поодинокими є приклади розмовних варіантів імені та імені по батькові, як-от: *Нордичний режисер Сан Санич, у народі Сенсей, сам керував: після всіх полум'яних, але не дуже вдалих промов, за котрими проступала, мов на тайнописі під час нагрівання, лише турбота акторів про власне випадання із репертуару, тихо ставив усе на місце (ТЗ), які ілюструють дружні міжособистісні стосунки героїв.*

VI. *Антропомодель «ім'я – інонаціональний компонент».* Прозова мова представлена численною групою інонаціональних імен і прізвищ, що вносять своєрідний дисонанс в україномовну дійсність. Стилістична функція інонаціональних імен і прізвищ чітко підпорядковується авторському задумові.

Інонаціональний іменник авторки репрезентують по-своєму. Так, у Є. Кононенко активними є інонаціональні імена та прізвища: *Андре Масовські, Аманда Бохугос, Велвл Готліб, Меврау Хетцель, Меврау Хетцель Мікаель Готтесльойгнер, Мішель Арбріє, Ріхард Адлер, Роджер Біст.* Наприклад: *Сімнадцятирічний син Мар'яни Юрко Молданський, який уже давно став Джорджем Молданські, не говорить по-українськи (ЄК).* Значно рідше авторка послуговується лише інонаціональним іменем: *Акуліна, Геренштейн, Енцель, Ремко, Юрен.* Наприклад: *Російську жінку в житті звали Ірина, а він, щоб підкреслити її автентичну російськість, найменував її Акуліною (ЄК).*

М. Матіос послуговується такими інонаціональними іменами: *Абраам, Бухбіндер, Йоган, Йосиф, Лазар, Леон, Флореску.* Ці чоловічі імена в плані походження мають досить широку географію: від єврейських *Лазар, Йосиф*, німецьких *Йоган, Ганс* до румунських *Флореску, Тодор* тощо. Наприклад: – *Йогане! Кажу, що там пише? Дивися в документ Павловий і кажи (ММ).*

Інонаціональний іменникон, ім'я, активно використовується у прозовій мові С. Майданської. Події роману «Землетрус» розгортаються в гуртожитку, мешканці якого приїхали з різних кінців світу. Герої твору різняться не лише за характерами, національністю, менталітетами, а й, звісно ж, і ВН, тому канва роману насичена інонаціональними ВН: *Аветік, Алварт, Альбер, Арвідас, Армен, Ахат, Ахмед, Бухара, Войцех, Гафіз, Гражсина, Даніель, Додик, Ібн-Сінаа, Ібрагім, Нізамі, Орест, Самарканд, Сіма, Сурен, Ясь, Ягдар.* Наприклад: *Тільки тепер Армен помітив, що я підводжуся зі столу (СМ); На другому поверсі живуть пришельці з інших світів. Так, ліворуч по коридору, що*

веде на захід, серед чехів, болгар, румунів, поляків мешкають **Гражина, Войцех, Владислав і Ясь** (СМ).

Інонаціональний ономастикон у творах Т. Зарівної досить обмежений. Окремі ілюстрації представлено в романі «Полювання на птахів небесних». Це жіночі імена та чоловічі імена і прізвища: *Анеля, Лана, Анджей Обара, Ахледдін Юсупов*. Наприклад: – *Яка ти [Андріяна – Т. М.] мудра, так ніби тобі сто вісімнадцять. Я – Ахледдін Юсупов, мені – 33, вік такий же небезпечний, як і прекрасний, і живу я на Малій Бронній під подвійним десятим номером – запам'ятати дуже легко, але не старайся, я буду незабаром у Києві і чекатиму тебе, де скажеш* (ТЗ).

VII. *Антропомодель «андронім»*. Мовною особливістю творів М. Матіос є використання андронімів – іменувань жінки за іменем, прізвищем чи прізвиськом її чоловіка [9, с. 13]. «Називання жінки за чоловіком – це найпоширеніші види найменувань у розмові про третю особу» [1, с. 199]. Андроніми насамперед представляють жінок старшого покоління, виражають погордливе ставлення до адресата, передаючи певну емоційну семантику: *Данилиха, Данилючка, Дмитрючка, Йванихо, Павлиха*. Наприклад: *Чи то йще за Австрії, чи за Румунії. Йорчихою звалася, бо чоловік у неї був Йорко* (ММ). Поодинокі ілюстрації цього різновиду антропомоделі репрезентовані у прозовій мові Т. Зарівної. Наприклад: *Вчора дивиться Соломійка: йде побічню по дорозі, сама-самісінька. Що за чудасія. Аж коли обминала калабаню, трохи розвернулася, а за нею Літиха. І хатка в неї мала, як кліточка, навіть хлівець, і то більший. І корова в неї, як намальована: чорна-чорна в маленькі білі зірочки. Хтось пожартував, що Літиха їх сама білою фарбою виводить. І старий дід Літо був у неї такий же маленький, але його вже Соломійка не пам'ятає* (ТЗ).

VIII. *Антропомодель «прізвисько»*. Доволі активно використовується поетика промовистих імен: «прізвиська – вторинні особові назви людей, що вказують на професію чи на рід діяльності людини, відображаючи певною мірою професійну лексику, – дають уявлення про деякі особливості господарського укладу, а також економічні та соціально-побутові стосунки ...людям можуть «присвоювати» професії різних галузей» [6, с. 25].

Використання прізвиськ маніфестує певні стилістичні функції, а саме:

1) характеризувальну, що вказує на:

– певні фізичні особливості (вади): *Крива Качка, Німий*. Наприклад: *В селі знали: від народження кривонога Василина, якій, не криючись, прізвішували **Кривою Качкою**, володіє чимось більшим, ніж простим ворожбитством* (ММ);

– риси характеру: *Злодійка, Троячка*. Наприклад: *Вірка мала спашені сусідськими качками грядки і зіпсований до кінця настрій, бо ніякі сварки не могли доконати Юньку, котра любила лишень грошки, за що й була прозвана **Троячкою**, чи то від того, що могла затруїти кожного своїм самогоном, чи від того, що літр тієї юхи у неї коштував троячку, чи від того, що зрідка приходячи до магазину, шккодуючи ті всі голодні пуски годувати, хоч були то чоловік і донька з онуками, розплачувалася за олію, оцет чи мило самими троячками* (ТЗ);

– походження, як-от: *Але безкості сільські язика таки задовго до церковної книги припечатали новонародженій дитині її довічне ім'я – **москалиця**. Ніби так само прямо, але вже вголос, нагадуючи про минулорічний постій у Катрінчиній хаті трьох чорноволосих вояків-русаків, після відступу яких ...сирітська дівчина не показувалася на подвір'ї від четверга до суботи* (ММ);

– розумові здібності: – *Коли я вам відмовляла, Ніно Павлівно? – **Відмінниця** показала, де ванна, ...де ліжко* (ЄК);

2) підкреслює чи пояснює мовну чи / і портретну характеристику героя, напр.: *Десь під обід двері в кабінет директора місцевої восьмирічки відчинилися з шумом і гуркотом – і почерез поріг ввалився-вкотився Дмитро Одайний – комірник колгоспу, якого в селі називали **Член Колобок** за його опецькувату і круглу фігуру і за непомірно часте вживання слова “член”* (ММ); *Тоді він зайшов до кімнати...і несподіваним ультразвуковим дискантом видав: – Там телефон! Вона не зрозуміла. – Там телефон, гучніше повторив він... Відтоді вона називає чоловіка Відмінниці **Тамтелефон*** (ЄК).

IX. Антропомодель «соціально зумовлена форма імені», яка вказує на рід заняття того чи того героя. Авторки використовують такі різновиди цієї антропомоделі:

9.1. «Рід занять + повне ім'я»: *вчителька Оріся, гробар Гаврило, Дмитро – газозварювальник, лісник Дмитро, медсестра Ніна, Микола – лісник, фірман Вонць*. Наприклад: *Кухарка Василина ще кілька разів без стуку заходила за солодким, згодом тітка Мирослава навіщось прийшла складати подарунки* (ММ);

9.2. «Рід занять + розмовна форма імені»: *Зоня-молочарка, інженер-будівельник Володя, прапорщик Афоня*. Наприклад: *Очі не розплющував..., почув голос Зоні-молочарки: – Чуєте, усьо в пень згоріло, лишень стіни си лишили...* (СМ);

9.3. «Рід занять + прізвище»: *м'ясар Стринада, окуліст Лазнюк*. Наприклад: *Окуліст Лазнюк встав о пів на сьому без будильника* (ЄК).

X. Антропомодель «антропонім-символ». Слід зауважити, що письменниці у своїх творах уживають ряд промовистих антропонімів, які використовують для передачі різних якісних характеристик героя: *Біст, Кубов, Лавриненко, Лазнюк, Сумцов, Сюченко, Хрипович, Чеканчук, Чернець*. Наприклад, герой новели «Найбільша Божа благодать» Є. Кононенко на один день свого життя перетворюється із звичайного лікаря на людину, яка повинна встигати робити все і за себе, і за кохану дівчину своєї юності, яку дуже хоче побачити, автор наділяє промовистим прізвищем Лазнюк (очевидно, утворене від дієслова лазити), навіть не подаючи його ім'я: *– Я розумію, що ви – Лазнюк, і це мене дивує найбільше* (ЄК).

Поодинокі ілюстрації цієї антропомоделі репрезентовано також С. Майданською (*Любисток*) та Т. Зарівною. Прізвище головної героїні роману «Полювання на птахів небесних» Т. Зарівної – *Птах* корелює із назвою роману, має прозору семантику і є досить символічним. Наприклад: *– Отже, я – Андріяна Птах, ти добре запам'ятав? Мені вісімнадцять років, і я на тебе буду чекати* (ТЗ).

XI. Антропомодель «псевдонім». Псевдонім (від грец. *pseudos* – обман і *опота* – ім'я, назва) – вигадане ім'я для маскуванню справжнього найменування особи [9, с. 316]. Ця антропомодель активна в мові творів Є. Кононенко. Письменниця виокремлює такі різновиди антропомоделі «псевдонім»:

11.1. Компонентами антропомоделі є іншомовні слова – іменники, відтворені за нормами української літературної мови, а саме – за орфографічними нормами, і корелюють з іменем і прізвищем. Цей тип псевдоніму є найуживанішим у її творах. Головна героїня історично-містичного детективу «Жертва забутого майстра» Леся Касовська працює у фірмі Таємне Бажання, мета якої *«...зібратися й вирушити в забуте Богом містечко на півдні України, про яке так багато розповідала бабуся, коли хлопчик хворів у дитинстві – то чому б у цьому не допомогти людині за її гроші?»* (ЄК). Власник Таємного бажання – Карен Пепербаум – ставить героїні *«... досить дивну умову, точніше, радше попросив ...не повідомляти клієнтам ... справжніх імен»* (ЄК). Ось чому головна героїня змінює своє справжнє ім'я Леся на чуже промовисте Маріанна. Практично усі герої роману послуговуються вигаданими псевдонімами, напр.: *Чим більше я [Леся – Т. М.] читала в інтернеті про Мікаеля Готтесльойгнера, тим більше переконувалася в тому, що він і Мішель Арбріє – то одна й та сама особа* (ЄК);

11.2. Компоненти – окремі літери-криптоніми. Є. Кононенко використовує поодинокі випадки ілюстрації цього різновиду антропомоделі у романі «Імітація». Дівчинка із фізичними вадами, яка має справжній хист до живопису, – Люба Козова – названа авторкою *Ел Козова*, а головна героїня, розслідування вбивства якої і є центром оповіді, Мар'яна Хрипович названа *Ем Хрипович*. Наприклад: *Мабуть, думав, як би поїхав звідси. Невже тут і справді такі згубні місця? Бо навіть найвидатніша особа цього міста юна художниця Ел Козова, не пересічність якої оцінила сама Ем Хрипович, не знає щастя, скніє в інвалідному візку* (ЄК).

Отже, на прикладі прозових творів українських письменниць к. ХХ – п. ХХІ ст. ми проаналізували антропоніми у семантико-стилістичному плані. На основі проведеного дослідження встановлено одинадцять антропонімічних моделей із різними компонентами:

від українських чоловічих і жіночих імен, прізвищ, імен по батькові до варіантів імен, іншомовних імен, прізвищ, імен-символів тощо.

Найактивнішими антропомоделями є «ім'я» та «варіанти імен – деривати». Значно рідше у своїй творчості письменниці послуговуються антропомоделями: «ім'я + прізвище», «прізвище + ім'я + ім'я по батькові», «андронім», «ім'я + ім'я по батькові», «ім'я – інонаціональний компонент», «соціально зумовлена форма імені», «антропонім-символ». Найвиразнішими стилістичними функціями розглянутих антропонімів є характеризувальна та функція змалювання міжособистісних стосунків. Слід також зазначити, що авторки дуже ретельно добирають ВН для героїв своїх творів, враховуючи при цьому як їхню етимологію, так і семантику, що сприяє більш реалістичному зображенню традицій і звичаїв регіону, представниками якого є герої творів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакум З. П. Антропоніми у мові творів Марії Матіос / Зінаїда Павлівна Бакум // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2010. – № XII. – С. 197 – 200.
2. Белей Л. О. Нова українська літературно-художня антропонімія: проблеми теорії та історії / Л. О. Белей // Ужгород, 2002. – С. 3 – 5.
3. Бичик Г. Способи номінації та функціонування власних імен у серії романів Ерін Хантер «Воїни» / Ганна Бичик // Серія філологічні науки. – 1989. – №3. – С. 338 – 341.
4. Калинин В. М. Поэтика онима / В. М. Калинин // – Донецк, 1999. – 408 с.
5. Карпенко М. В. Ономастика в художественной литературе / М. В. Карпенко // Ономастика. Проблемы и методы. – М., 1976. – С. 24 – 138.
6. Ліщинська Г. Д. Прізвиська мешканців Івано-Франківщини, що вказують на професію чи заняття людини / Г. Д. Ліщинська // Українська мова у ХХІ столітті: традиції і новаторство. Всеукраїнський лінгвістичний форум молодих учених: тези доп. – К., 2010. – С. 25.
7. Мацько Л. І. Стилістика української мови : Підручник / [за заг. ред. Л. І. Мацько] – К., 2003. – 462 с.
8. Сколодра О. Літературно-художня ономастика як предмет дослідження у вищій школі / Олеся Сколодра // Вісник Львівського університету. Серія філологія. – 2010. – С. 355 – 360.
9. Українська мова : енциклопедія / [за ред. І. В. Муромцева]. – К., 2011. – 400 с.
10. ММ – М. Матіос, ЄК – Є. Кононенко, СМ – С. Майданська, ТЗ – Т. Зарівна.

У статті розглянуто антропомоделі, які представлені у творчому доробку М. Матіос, Є. Кононенко, С. Майданської та Т. Зарівної, встановлено стилістичне наповнення власних назв, проілюстровано способи введення онімів у канву художнього твору.

Ключові слова: власна назва, антропомодель, архаїчні антропоніми, інонаціональні антропоніми, андроніми, характеризувальна функція.

In this paper anthropomodels are observed, which are represented in the literary works of M. Matios, Y. Kononenko, S. Maydanska and T. Zarivna. Stylistic content of proper names is established, the ways of using proper names in the fiction work are illustrated.

Key words: proper name, anthropomodel, archaic names, international names, andronym, characterizing function.

Марія Наливайко
(Тернопіль)

УДК 81'373.2(477.83)

МАТЕРІАЛИ ДО «СЛОВНИКА ПРИЗВИСЬК ЖИТЕЛІВ ЛЬВІВЩИНИ»

Власні назви людей загалом, а неофіційні найменування осіб зокрема, посідають важливе місце в лексичному складі мови. Адже антропоніміка є невичерпним джерелом для вивчення і мови, і культури конкретного народу. Створення власного імені (офіційного та неофіційного) є одним із різновидів кодування історично-культурної інформації, у якому відображено об'єктивне та суб'єктивне, мовне і позамовне. У побуті українців для ідентифікації особи використовуються різні види антропонімів. Важливою проблемою є чітке визначення компонентів, які творять неофіційну систему іменування. Неофіційна